

จารึกฐานพระพุทธรูปไม้เจ้าหลวงจักรคำจระศักดิ์

วชรพร อังกูรชัยชัย*

เจ้าหลวงจักรคำจระศักดิ์ เป็นเจ้าหลวงผู้ครองนครลำพูนองค์ที่ ๑๐ ประสูติเมื่อพุทธศักราช ๒๔๑๗ มีพระนามว่า เจ้าน้อยจักรคำ ณ ลำพูน เป็นราชบุตรของเจ้าอินทวยยศโซติ (เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ ๙) และแม่เจ้ารถแก้ว

เจ้าหลวงเริ่มรับราชการครั้งแรก สมัยเจ้าหลวงเหมพินธุไพจิตร ต่อมาในสมัยเจ้าหลวงอินทวยยศโซติ พุทธศักราช ๒๔๔๐ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร เป็นพระยาชั้นพานทอง ตำแหน่ง **พระยาวังขวาเมืองลำพูน** จนถึงพุทธศักราช ๒๔๕๑ ได้รับตำแหน่งเป็น เสนาคลัง (คลังจังหวัด) ท่านได้กระทำความดีความชอบให้แก่ทางราชการเป็นอย่างมาก ได้เลื่อนสัญญาบัตรเป็น **เจ้าบุรีรัตน์**^๑ จนกระทั่งได้รับตำแหน่งเป็น **ผู้รั้งเจ้าผู้ครองนครลำพูน** เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) ทรงสถาปนาให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนแทนเจ้าหลวงอินทวยยศโซติ ที่ราชทินนาม “**เจ้าจักรคำจระศักดิ์ อรรคสัตยาธิคุณ หริภุญไชยรัษฎาธิวาส ประชาราชนูริบาล ธาตุเจดีย์สถานบุชากร ลำพูนนครเชษฐกุลวงษ์ จางนัคภักดินราธิปก เอกจโยนกชนาธิบดิน**” เจ้าหลวงจักรคำจระศักดิ์ ถึงแก่พิราลัย เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๖ ด้วยโรคไตเรื้อรัง

ทะเบียนจารึก

อักษร	ธรรมล้านนา
ภาษา	ไทย
ศักราช	พุทธศักราช ๒๔๕๖
จารึกอักษร	จำนวน ๒ ด้าน ด้านที่ ๑ มี ๕ บรรทัด ด้านที่ ๒ มี ๓ บรรทัด
วัตถุจารึก	ไม้
ลักษณะวัตถุ	ฐานพระพุทธรูปไม้
ขนาดวัตถุ	องค์พระสูง ๑๐.๕ เซนติเมตร หน้าตัก ๖.๓ เซนติเมตร สูงรวมฐาน ๑๖.๔ เซนติเมตร

* นักภาษาโบราณชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

^๑ เป็นตำแหน่งของเจ้าอุปราชของครอง เดิมเรียกว่า **พระยาหัวเมืองแก้ว** ต่อมาในสมัยเจ้าไชยลังการพิศาลโสภาคุณหริภุญชัยฯ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ ๖ ได้ยกเลิกตำแหน่งพระยาหัวเมืองแก้ว เปลี่ยนเป็นตำแหน่ง **เจ้าบุรีรัตน์**

ทะเบียนจารึก
ทะเบียนวัตถุ
สถานที่พบ
ปัจจุบันอยู่ที่
พิมพ์เผยแพร่
ประวัติ

ลพ. ๑๒๙

๑๐๐๔/๑๘, HPC.๒๖/๒๕๓๔

วัดพระธาตุหริภุญชัย อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัย อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

-

วัดพระธาตุหริภุญชัย มอบให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
หริภุญชัย เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๘

จากบทความเรื่อง “หริภุญไชยนครแห่งแคว้นล้านนา
พิพิธภัณฑหริภุญไชยแห่งหนที่ไม่มีผู้คนล้านนา” ของคุณเบญจวรรณ
พลประเสริฐ ได้กล่าวว่า “พระธรรมโมลี เจ้าอาวาส วัดพระ
ธาตุหริภุญชัย มอบศิลปะโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานหลังเดิมที่อยู่
ภายในวัดพระธาตุหริภุญชัย จำนวน ๒,๐๑๓ ชิ้น ให้แก่กรมศิลปากร
เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๑ เพื่อนำออกมาจัดแสดง
ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่จะสร้างขึ้นใหม่แต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์
เหมาะสม จนกระทั่งกรมศิลปากรได้รับมอบกรรมสิทธิ์ในที่ดินราชพัสดุ
เดิมเป็นที่ตั้งเรือนจำจังหวัดลำพูน ที่ถนนอินทโยนยศ ตรงข้ามวัดพระ
ธาตุหริภุญชัย อาคารพิพิธภัณฑสถานหลังใหม่สร้างเสร็จเมื่อพ.ศ. ๒๕๑๗
จึงได้เคลื่อนย้ายโบราณวัตถุจากอาคารหลังเก่าในวัดพระธาตุ
หริภุญชัยมาจัดแสดง”

พระพุทธรูปไม้ มีฐานหน้ากระดานครึ่งวงกลมรองรับ
พระพุทธรูป ปรางค์อักษรจารึกที่ฐานทั้งด้านหน้าและด้านหลัง
ด้วยเหตุนี้จึงนิยมเรียกว่า จารึกฐานพระพุทธรูปไม้ เป็นสมบัติเดิม
ของวัดพระธาตุหริภุญชัย อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๖๐ คณะทำงานโครงการสำรวจเอกสาร
โบราณ กลุ่มหนังสือ-ตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ
เดินทางไปสำรวจ ทำทะเบียน และบันทึกภาพ ที่พิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติหริภุญไชย โดยได้เรียนเชิญนายเทิม มีเต็ม ผู้ทรงคุณวุฒิ
กรมศิลปากร ร่วมเดินทางไปพร้อมกับ นางสาวยุเรศ วุทธิรพล
นักภาษาโบราณชำนาญการ นางสาววรพร อังกูรชัชชัย นักภาษา
โบราณชำนาญการ นางศิริรักษ์ เบลมอง นักภาษาโบราณปฏิบัติการ
และนายจามิกร ชูทรัพย์ นักภาษาโบราณปฏิบัติการ

เนื้อหาในจารึกกล่าวถึง เจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์ ราชเทวี
บุตราและบุตรี สร้างพระพุทธรูปถวาย เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๖

คำอ่านจารึกฐานพระพุทธรูปไม้เจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์

ด้านหน้า

บรรทัด	คำจารึก	คำอ่านปัจจุบัน
๑	พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ ตัว	พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ ตัว
๒	ปีกาบยี่เทือร ๘ เพ็งเม้งวัน ๖	ปีกาบยี่ เดือน ๘ เพ็ง เม้งวัน ๖
๓	ไทยกาบสง่า ☐ ปถมมุลลศรทนายมี	ไทยกาบสง่า ปฐมมุลลศรทนายมี
๔	เจ้าหลวงจักรคำจกรจอรลักเปนเกล้า	เจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์เป็นเกล้า
๕	พร้อมกับทวยราชเทวีบุคตบุคตี	พร้อมไปด้วยราชเทวีบุตราบุตรี

ด้านหลัง

บรรทัด	คำจารึก	คำอ่านปัจจุบัน
๑	ขุผู้ขุน ☐ ไทยสำยังพุทธรูปองนี้ ถวายเป็นทานไฟวโย	ขุผู้ขุนได้สร้างยังพุทธรูปองค์นี้ ถวายเป็นทานไปไว้
๒	พวยหนาขอเอาลักสามบรگان มินิพพานเปนยอตแทล ☐	ภายหลัง ขอเอาสุขสามประการ มินิพพานเป็นยอดแท้แล
๓	เทือ	เทือะ

คำอธิบายศัพท์

๑. พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ ตัว ปีกาบยี่ เดือน ๘ เพ็ง เม้งวัน ๖ เมื่อตรวจสอบจากปฏิทิน ๑๐๐ ปีแล้ว พบว่าวันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ล้านนา (เดือน ๖ ภาคกลาง) ปีชวด ตรงกับวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ไม่มีวันใดที่สอดคล้อง และเดือนพฤษภาคมเป็นช่วงเดือนที่เพิ่งเปลี่ยนศักราชใหม่ อาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้^๒

มีข้อสังเกตบางประการว่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกประกาศใช้พระพุทธรูปในราชการ แทนรัตนโกสินทรศก^๓ จึงอาจเกิดการคลาดเคลื่อนในการใช้พระพุทธรูปได้

^๒ ดร.ยุทธพร นาคสุข ผู้ตรวจสอบและคำนวณปฏิทิน

^๓ สรุปความจากคลังความรู้ ของสำนักงานจดหมายเหตุแห่งชาติ เรื่อง “ประกาศเปลี่ยนรัตนโกสินทรศกใช้ พุทธศักราช”, <https://bit.ly/๒XEMKob>

๒. ปีกาบยี่ ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีชาล ฉศก ตามจุลศักราช
๓. เม็งวัน ๖ มอญเรียกว่าวันศุกร์
๔. ไทยกาบส้ง้า ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
๕. ปฐมมูลศรัทธา ประธานของผู้ศรัทธา, ประธานแห่งหมู่ผู้เลื่อมใส
๖. หมายมี ได้แก่
๗. เป็นเกล้า เป็นประธาน, เป็นหัวหน้า
๘. ชุผู้ชุน ทุกคน
๙. สุขสามประการ ความสุข ๓ ระดับ คือ ความสุขแบบมนุษย์ ความสุขแบบเทวดา นิพพานสุข เป็นความสุขอันสงบระงับ
๑๐. แท้แล แท้จริง, เป็นความจริง
๑๑. เทื่อะ เกิด, เทอญ

เอกสารอ้างอิง :

อุดม รุ่งเรืองศรี. พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง. ปรับปรุงครั้งที่ ๑. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เมือง, ๒๕๔๗.